

άκούσας ἔξήνεγκε πρὸς τὴν. ἑαυτοῦ γυναικα, πρὸς δὲ Λιβίαν ἐκείνην· Λιβία δὲ καθῆψατο πικρᾶς Καίσαρος, εἰ πάλαι τοῦτα ἐγνωκός, οὐ μεταπέμπεται τὸν θυγατριδοῦν, ἀλλ' εἰς ἔχθρον καὶ πόλεμον αὐτὴν τῷ διαδόχῳ τῆς ἀρχῆς καθίστησιν. Ἐλθόντος οὖν ἔωθεν, ὡς εἰώθει, τοῦ Φουλβίου πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντος χαῖρε Καίσαρ· Γύριαινε, εἴπε, Φούλβιε. Κάκενος ἀκούσας ὠχετο εὐθὺς ἀπιών οἴκαδε καὶ τὴν γυναικα μεταπεμψάμενος ἐγνωκεν, ἔφη, Καίσαρ, διτι τὸ ἀπόρρητον οὐκ ἐσιώπησα· καὶ διὰ τοῦτο μέλλω ἀναιρεῖν ἐμαυτὸν· ή δὲ γυνή· Δικαίως, εἶπεν· διτι μοι τοσοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἐγνωκ οὐδὲ ἐφυλάξω τὴν ἀκρασίαν ἀλλ' ἔστον ἐμὲ προτέραγ. Καὶ λαβοῦσα τὸ ξίφος, ἐσυτήν προσανείλε τοῦ ἀνδρός. »

Τὰ δὲ ἔξης δλίγα γράμματα ἀναγινώσκονται ἐπὶ ἑτέρου μεγάλου βάθρου λίθου Πεντεληγίου, λίαν κοιλοθωμένου, ἀνασκαφέντος πρὸς νότον τῆς σκηνῆς.

ΜΑΙ. . . .

ΔΙΣ. . . .

ΔΗΜ. . . .

Ιανουαρίου 1. . . .

Ἡ γραφὴ ἐμφαίνει τοὺς Θωμαϊκοὺς χρόνους. Ὁ τόπος δὲ ὅπου είναι οἱ τρεῖς πρῶτοι στίχοι φαίνεται βαθύτερον ἐξεσμένος ἢ η λοιπὴ ἐπιφάνεια τοῦ λίθου.

Προσεχῶς θέλομεν ἐκδώσει τὰς ὅχι δλίγας ἐπιτυμήσιους ἐπιγραφὰς, τὰς αὐτόθι εὑρεθέσας, ἀν δὲν ἔλθωσιν εἰς φῶς ἄλλαις σπουδαιότεραι, ἀπαιτοῦσαι προτίμησιν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 21 Ιανουαρίου 1866.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (1)

Δ'. Η κύριαν σεριέαν

Ἡ Τραπεζοῦς ὑποτελῆς τῷ σουλτάρῳ σελγιουσιδῶν καὶ τῷ μεγάλῳ μογγόλῳ χάρωρ—Βασιλείᾳ Ἀρδορίκου τοῦ Α'. (Γίδος) καὶ Ἰωάννου τοῦ Α'. (Ἀξοῦχος), 1222—1238.

Οἱ Βυζαντινοὶ Ἕλληνες οὐδόλως ἐθεώρουν ὡς κληρονομικὸν δίκαιον τὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου διαδοχήν, ἀλλ' ή νέα ἐλληνικὴ αὐτοκρ-

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδ. 73.

τορία τῆς Τραπεζοῦντος ἀπέστη παραχρῆματῶν περὶ τῶν Καισάρων παλαιῶν τούτων ῥωμαϊκῶν ἰδεῶν καὶ ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ κατισχύσῃ τὸ κληρονομικὸν σύστημα. Ἀλλ' ἐν τούτοις τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶχεν εἰσέτειν ἐφαρμοσθῆ εἰς τὸν θάνατον Ἀλεξίου τοῦ Α', ἀδ Ἀνδρόνικος δὲ δι Γίδος γαμβρὸς τοῦ ἡγεμόνος τούτου, ἀποκλείεται τὸς Ἰωάννην, τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ νέδνον, ἀνέβη εἰς τὸν κενὸν καταστάντα θρόνον (α).

Οἱ Ἀνδρόνικος, εἰ καὶ ἔμεινεν ὑποτελῆς τῶν σελγιουσιδῶν, ὠφλήθη τοσοῦτον ἐμπείρως ἀπὸ τὰς περιπλοκὰς, αἵτινες ἡκολούθησαν τὸν θάνατον τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ὡς τε κατώρθωσεν, ἵνα, κατὰ τὸ δευτέρον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ συνομολογήσῃ συνθήκην ἐπωφελῆ μετὰ τοῦ Ἀλαδίνου, διαδόχου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀζεδίνου. Ή συνθήκη αὕτη περιεῖχε τὸν δρόν συνεχούς εἰρήνης μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων καὶ ἀπεκριθίαστον σεβασμὸν τῶν δρίων τῆς χώρας ἐκατέρου. Τοιαύτη συνθήκη μεταξὺ τοῦ δεσπότου καὶ τοῦ ὑποτελοῦς ἦτο λίαν εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ δευτέρου, ἢ διέτε νὰ μὴ μετακυρεῖθη ἀμέσως δι Ἀλαδίνος. Θέλομεν ἴδειν ὡς ἔξης τὸν τρόπον μεθ' οὗ διειλύθη ἡ συνθήκη αὕτη.

Πλοιόν τι, θαλασσοποροῦν ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ φέρον μετὰ τοῦ γενικοῦ θησαυροφύλακος τῆς Χερσονός καὶ πλείστων ἀρχόντων τῆς Περατείας μεγάλην ποστῆτα χρημάτων, ὡρισμένων διὰ τὸ γενικὸν ταμεῖον τοῦ κράτους ἐξώκειλεν εἰς τὴν ἕπραν πλησίον τῆς Σινάπης. Πάραμετα Εὔτων διδιοικητῆς Σινάπης, κατέσχε τὸ πλοῖον, ἐγένετο κύριος τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀνδρόνικου, καὶ ἐκράτησε τοὺς ἀρχοντας πρὸς ἀπότισιν λύτρων. Μαθὼν διατοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος τὴν εἰδῆσιν τῆς πειρατείας ταύτης, ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τὸν Εὔτωνα καὶ ἐξώπλισε στόλον μετὰ στρατοῦ, διτις ἀπεβιβάσθη εἰς Καρούσαν καὶ ἐλεηλάτησε τὴν χώραν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς Σινάπης. Συγχρόνως δι στόλος προσέβαλε τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος τῆς Σινάπης μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος· 'Ο δὲ Εὔτων ἀπελπισθεὶς ἀπέδωκε τὸ πλοῖον ἐκεῖνο μετὰ τοῦ θησαυροῦ, καὶ ἀπέλυσε τοὺς αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρων, ἐν ᾧ οἱ στρατιῶται

(α) Τινὲς κατέφυγον εἰς ἀπλᾶς εἰκεσίας, ὅπως κρήνωσιν ὃν οὗτος δι αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος δι Α' ἦτο διαδόχος Ἀνδρόνικος δι Γίδος, διτις εἶχε κυβερνήσει τὸν στράτον Θεοδώρου τοῦ Ακεσάρεως.

καὶ οἱ ναῦται τοῦ Ἀνδρονίκου ἐφύλαττον τὰ λάχανα φυραὶ ἀπέρ εἰχον συνάξει.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑποθέσεως ταύτης λίσταν δυσηρέστησε τὸν σουλτάνον Ἀλαδίνον, ὅπτις ἐσκέψθη ὅτι δὲ Ἀνδρόνικος ὑποτελής ὡν, ἔπειτε νὰ ἀναφέρῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν δεσπότην αὐτοῦ πρὸς ἡ προσβάλλη τὴν Σινώπην καὶ λεηλατήσῃ τὸ τουρκικὸν ἔδαφος. Εὗρε λοιπὸν ἐν τούτῳ ἀφορμὴν ὅπως διαλύσῃ τὴν συνθήκην τὴν μετὰ τοῦ Ἐλληνος ἡγεμόνος καὶ πορευθῇ εἰς κατάκτησιν τῆς Τραπεζοῦντος. Αἱ δυνάμεις τῶν Σελγιούσιδῶν ἦσαν ἀνώτεροι τῶν ἔχθρων. Οὐ Ἀλαδίνος ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης εἰς τὸν αὐτὸν Μελίκ, διατάξας αὐτὸν νὰ πολιορκήσῃ τὴν Τραπεζοῦντα, τὸν ὁποίαν ἐνόμιζεν θύλακον εἰς τὸ νὰ ἀντιτάξῃ ἐπὶ μακρῷ δύναμιν σπουδάιαν. Οὐ νέος Μελίκ ἐσπευσε τὴν πορείαν του, ἐστρατοπέδευσεν ἐπὶ δύο ὥμερας εἰς Βαΐθερτην ὅπως λόγη τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ ὠδήγησε τὸν στρατὸν αὐτοῦ πρὸς τὰ κάτω διὰ τῶν κλειστῶν δρόμων δασοφύτων δρέων τῶν περικυλούντων τὴν Τραπεζοῦντα. Οὐ Ἀνδρόνικος οὐδεμιᾶς δυνάμεως ἐφείσθη πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κινδύνου ὅπτις ἔμελλε νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον του. Παρασκευάσας τὰ μέσα πρὸς ἀμυναν τῆς τε πόλεως καὶ τῶν κατοίκων, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀρίστων πολεμιστῶν τοῦ κράτους, τοὺς δόποιους προσεκάλεσεν ἐκ τῶν δρέων τῆς Μιγγρελίας καὶ τῆς χώρας τῶν Χαλύβων· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, ἀποθαρρύνθεν ἐκ τῆς ὄψεως τῶν πολυαριθμῶν Τούρκων, ἐγκατέλιπεν αὐτὸν εἰσαῦθὸν εἰς τὴν Τραπεζοῦντα καὶ ἐπικαλεσθεν βοήθειαν ἐν τοῖς θυσιαστηρίοις τοῦ ἀγίου Εὐγενίου καὶ τῆς Παραγίας τῆς Χρυσοκεφάλου. Οὐ Ἀνδρόνικος ἐκάλυψε τὴν φυγὴν ταύτην μετὰ πεντακοσίων ἑκατὸν ἵππων, ὠπλισμένων μὲ λόγχας καὶ ἀσπίδας, οἵτινες διεκρίνοντο εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην ἐπιχείρησιν καὶ εἶτα ἐκλείσθη εἰς τὴν πόλιν. Οὐ στρατὸς τῶν Σελγιούσιδῶν ἤρχισε νὰ πολιορκῇ, καὶ σί σκηναὶ του ἔχωρίζοντο ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως μόλις διά τενος βαθείας χαράδρας, ἥτις ὅρκεῖ αὐτὴν ἀνατολικῶς.

Η πρώτη ἐπίθεσις τῶν Τούρκων διεπούσθη ἐναντίον τοῦ μέρους ἐκείνου τῶν τειχῶν ὅπερ κείται πρὸς βορδᾶν καὶ παραλλήλως τῆς θαλάσσης. Ο μεταξὺ τῶν προμαχώνων καὶ τῆς θαλάσσης σενὸς χῶρος δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ στρατοῦ των, δὲ δὲ Ἀνδρόνικος ἐπεχείρησεν ἔξοδον μετὰ τῶν ἵππων

του, ἥτις ἐπήνεγκεν ἐγγάτην ταραχὴν μεταξὺ τῶν προσβαλλόντων. Οἱ Τούρκοι ἀποκρουσθέντες μετ' ἀπωλείας, ἡρίθμησαν μεταξὺ τῶν νεκρῶν των τὸν Εὔτωνα, διοικητὴν τῆς Σινώπης καὶ τὸν Τιασεδίνον ἔξαδελφον τοῦ ἀρχηγοῦ των Μελίκων. Δευτέρα τις προσοβολὴ, νύκτωρ καὶ πρὸς τὸ μεσημέρινὸν μέρος γενομένη, ὅπως ληφθῇ ἔξι ἐφόδους ἡ Τραπεζοῦς, ἐσχεν ἔτι καταστρεπτικῶς τεραχίαν ἀποτελέσματα διὰ τε τὸν Μελίκην καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Φοβερὰ καταιγίς ἐξερράγη ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς, ὡς ἐλαφρονὸς ἔλαμψαν μέρος ἐναντίον τῶν μουσουλμάνων. Ή ἀταξία διεδόθη εἰς τὰς τάξεις τῶν ὀλικηρα τάγματα ἐκρημνίζοντο προπαθοῦντα νὰ ἀναβάσσεται τοὺς βράχους διὰ κλιμάκων· ἁχγδαιοτάτη βροχὴ μετέβαλε τοὺς τάφρους εἰς χειμάρρους, οἵτινες συμπαρέσυρον ἀνθρώπους τε καὶ ἵππους, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ταραχῆς ταύτης ἡ φρουρά, ὠφελουμένη ἐκ τῆς γνώσεως τὴν ὁποίαν εἶχε τῶν τόπων, ἐπεχείρησεν ἔξοδον ἀπὸ βορδᾶν καὶ εὑρέθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου. Οὐδεκατηρος ὁ στρατὸς τῶν σελγιούσιδῶν ἐτράπη εἰς φυγὴν ἐγκαταλείψας ὅπλα καὶ σκεύη. Καὶ αὐτὸς ὁ Μελίκης παρασυρθεὶς εἰς τὴν φυγὴν ἐγένετο αἰχμάλωτος εἰς Κουράσιον ὑπὸ τῶν δρεινῶν τοῦ Ματσούκα. Ή δόξα τοῦ θριάμβου τούτου ἀπεδόθη εἰς τὸν ἄγιον Εὐγένιον, οὐτινος δ βίος ἐπλουτίσθη δι' ἐνὸς ἔτι θαύματος.

Ο Ἀνδρόνικος ἐγίνωσκε νὰ μεταχειρισθῇ συνετῶς τὴν νίκην τοῦ προσγνέθη φιλοφρόνως εἰς τὸν Μελίκην καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸ Ἰκόνιον χωρὶς λύτρων καὶ συνωδευμένον μετὰ καταλλήλου ἐνόπλου δυνάμεως. Αἱ μετὰ τοῦ σουλτάνου Ἀλαδίνου διαπραγματεύσεις αὐτοῦ ἐτελείωσαν διὰ νέας τενος συνθήκης, ἥτις ἀπήλλαττε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος παντὸς φόρου, τῆς ὑποχρεώσεως προσφορᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ὑπεροχῆς.

Η ἀνεξαρτησία αὕτη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ο μέγας σάχης τοῦ Χοαρχίου Γελαλδίνος, καὶ ὁ μέγας σουλτάνος Ἀλαδίνος διεφύλονείκουν τὴν κυριαρχίαν τῆς δυτικῆς Ασίας. Εὖ τῇ συγκρούσει ταύτη δ Ἀνδρόνικος ἐνόμισεν ἔσαυτὸν ἀπολωλότερον εἰ μὴ ἔξησφάλιζε τὴν συμμαχίαν ἐνὸς τῶν δύο τούτων δυναστῶν. Ο σάχης ἥτο δ πλέον ἐπικίνδυνος γείτων· δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος ἀνεγνωρίσθη ὑποτελῆς τοῦ Γελαλδίνου καὶ παρέσχεν ἐν σύνταγμα στρατιωτῶν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Εὖ ἔτει 1229, κατὰ τὸν Ἀμμε-

ρού, κατὰ δὲ τὸν Φαλμεράυρον καὶ Ἐρβελότον 1230, δὲ Γελαλεδίνος ἐνικήθη ὑπὸ τοῦ ἀλαδίνου κατὰ τὴν αἱματηρὰν μάχην τοῦ Ἀχλά. Τὸ ἐπόμενον ἔτος νέχ ἦττα τοῦ Γελαλεδίνου ὑπὸ τῶν Μογγόλων κατέστησε τὸν Ὁκταν μέγαν χάρην τῆς Ταρταρίας, τὸν ἄμεσον ἀντίζηλον τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Οὐδὲν πάλιν ὑπεχρεώθη νὰ θυσιάσῃ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀλαζογείαν του. Δὲν εἶχε καὶ δέν νὰ χάσῃ, διότι δὲ σουλτάνος σελγιουσίδης εἶχεν ἀποπερατώσει τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας. Οὐδὲν πάλιν ὑποτελής εἰς τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ δεσπότην καὶ ὑπεχρεώθη νὰ τηρῇ σταθερῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του στρατὸν διακοσίων λογχῶν, ἀποτελουμένην σῶμα χιλίων ἀνδρῶν (χ).

Ο σουλτάνος Ἀλαδίνος, θρασὺς μὲν, ἀλλ' ἔμπειρος ἡγεμὼν, δὲν ἥμέλησε τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα τῶν ὑπηκόων του. Εἶχεν ἵκανδην διοριστικὸν νοῦν, δπως ἐννοήσῃ, διότι οἱ ἐμποροι, μουσουλμάνοι ἦχριστιανοί, τοῦ κράτους αὐτοῦ ἦταν γειτόνων κρατῶν ἐνδικίον τὸ ἐμπόριον αὐτῶν μᾶλλον ἔξησφαλισμένον, ἐὰν ἡ Τραπεζοῦς ἔμενες τόπος οὐδέτερος καὶ ἀνεξάρτητος, ἢ ἐὰν αὐτὸς ἐλάμβανεν τὴν ματαίαν ἴκανοποίησιν του νὰ κατακτήσῃ τὴν πάλιν ταύτην καὶ κυβερνήσῃ δι' ἑνὸς τῶν ταραχωδῶν ἐμίρων του. Άγει τῆς συνετῆς ταύτης σκέψεως τοῦ Ἀλαδίνου ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦτος δὲν θά ἥδυνατο νὰ ἔχῃ, εἰ μὴ βραχεῖαν τὴν ὑπαρξίαν, καὶ οὐδὲν ἔχεις θά ἀφηνεν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς ἴστορίας. Καὶ ἐπέζησε μὲν εἰς τὴν κρίσιν ταύτην, ἀλλ' ἡ Ἰεροία, μία τῶν καλλίστων αὐτῆς ἐπαρχιῶν ὠφελήθη ἐκ τῶν περιστάσεων, δπως ἀποσπασθῇ καὶ ἀποτελέσῃ κράτος ἀνεξάρτητον. Αφ' οὗ οἱ Μογγόλοι ἔχωσαν τῆς Τιφλίδος τὴν Ρόουσαδάνην, βασίλισσαν τῆς Γεωργίας, ἔξελέγη βασιλεὺς ὁ οὗδος αὐτῆς Δαχτῦδης ὑπὸ τῶν φυλῶν τῶν Ἰερῶν καὶ Δαζῶν. Επὶ τινα χρόνον δὲ Δαχτῦδης ὑπῆρξεν δὲ μόνος χριστιανὸς ἡγεμὼν τῶν μερῶν τούτων, διότι δὲν ἐγένετο ὑποτελής τῶν μουσουλμανικῶν δυνάμεων ὑφ' ὧν περιεσταχεῖτο. Ή μητρόπολις αὐτοῦ ἦτο τὸ Κουτάσιον ἐν τῇ χώρᾳ Ἰμιρέττης.

Ο Ἀνδρόνικος ἔβασιλευσε δεκατρία ἔτη. Διάδοχος δ' αὐτοῦ ἐγένετο δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης δὲ πρῶτος, ἐπονομαζόμενος Ἀξοῦχος, διότι τρία μόνον ἔτη κατείχε τὸν θρόνον. Ἰωάννης δὲ Α' ἀπέθανε πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου εἰς ἐπικίνδυνόγυ

τινα παιγνιὰν διγομάχομένην τρουχάριον, παιγνιὰν ἐπικρατοῦσαν εἰς τοὺς εὐγενεῖς βυζαντινοὺς (α). Αφῆκε δὲ αὐτὸν Ἱωαννίκιον καλούμενον διότις ἔξωρίσθη εἰς μοναστήριον, Ἐμμανουὴλ δὲ δὲ δεύτερος οὗδος Ἀλεξίου τοῦ Α' ἐγένετο κύριος τοῦ διαδήματος.

E.

Ἐμμανουὴλ δὲ Α'. διηγας στρατηγός —
Ἀνδρόνικος δὲ Β'. — Γεώργιος
(1238—1280).

Ἄγνοοῦμεν ποικιλα στρατιωτικὰ κατορθώματα κατέστησαν τὸν Ἐμμανουὴλ Α' ἀξιον τοῦ τίτλου τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ. Δύναται τις νὰ συμπεράνῃ διότι ἦτο ἀξιοσημείωτον τὸ θάρρος αὐτοῦ, αἱ δὲ πολεμικαὶ αὐτοῦ γνώσεις περιείχον αὐτῷ πολιτικὴν ἐπιρρόην δυσανάλογον πρὸς τὰ δρικια τοῦ κράτους αὐτοῦ.

Ο θάνατος τοῦ Ἀλαδίνου, ἐν ἔτει 1237, διπήρει καταστρεπτικὸς διὰ τὸ κράτος τῶν Σελγιουσιδῶν. Ο οὗδος αὐτοῦ Γαγιασεδίνος Κακοκτρού Β', διότις κατηγορήθη διότι ἐφαρμάκιος τὸν ἔνδοξον αὐτοῦ πατέρα, ἦτο ἡγεμὼν ἀσθενής καὶ ἀστωτος. Κατὰ τὸ ἔτος 1244 ὑπέστη παντελῆ ἥτταν εἰς Κουκοδάκη, πλησίον τῆς Ἀρσίνης, ὑπὸ τοῦ μογγολικοῦ στρατοῦ τοῦ μεγάλου χάνου Όκταί. Τὸ σύνταγμα τοῦ Ἐμμανουὴλ συμμετέσχε τῆς μάχης μετὰ τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων στρατῶν. Ή πολιτικὴν ὑπηρόρευεν εἰς αὐτὸν νὰ ἀποκτήσῃ δύον τάχιστα τὴν εὔνοιαν τῶν νηκτῶν, καὶ δὲ μέγας στρατηγός παρουσιάσθη ἱκετεῖς εἰς τὴν αὐλὴν τῶν Μογγόλων εἰς τὸν Καρακόρον, δπου ἐγένετο δεκτὸς μᾶλλον δὲ προστάμενος ἐμπορικῆς τραπέζης ἢ δὲ αὐτοκράτωρ ἰσχυροῦ κράτους. Ο μέγας χάνος συνδιηλάγη μετ' αὐτοῦ γενομένου ὑποτελοῦς μὲ τοὺς αὐτοὺς δρους μὲ τοὺς δροίους ἐγένετο τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου. Εἰς τοὺς δροφαλμούς τοῦ Όκταί ή Τραπεζοῦς ἦτο τόπος ἐμπορικῆς μεσετίας μᾶλλον ἢ δὲ πρωτεύουσα κράτους ἀξιού να προκαλέσῃ τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ.

(α) Η παιγνιὰ αὐτη ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ συνίστατο εἰς τὴν σπάθησιν δερματίνης τίνος σφαίρας καὶ διαμάχην μετὰ ξυλίνων κοντακίων. Η σφαῖρα αὐτη ἦτο μεγέθους ἑνὸς μῆλου ἢ μιᾶς βόμβας. Φάνεται δροιότες τις πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τόπον. Εἶχον δὲ καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Ἀνατολῆς τὰ τρουχανιστάρια τῶν, καθὼς αἱ πόλεις τῆς Εὐρώπης τὰ τόπια των.

(χ) Έκάστη λόγχη περιεῖχε πέντε ἄνδρας.

Ο μοναχὸς Ρουμπρόνιος σταλεὶς πρέσβεις εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καρακόρου ὑπὸ τοῦ ἀρίστου Λοδοβίκου, ἐν ἔτει 1253, δίδει σπουδαῖας λεπτομερεῖας περὶ τῆς κατὰ ταύτην τὴν ἐπόχὴν πολιτικῆς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλ᾽ ἀρκεῖται νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Τραπεζοῦς ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τίνος ἡγεμόνος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ νομαζόμενος Κομνηνοῦ καὶ ὑποτελοῦς τῶν Ταρτάρων. Εἶναι ζήτημα περὶ τοῦ Ἐμπρουὴλης εἰς τὰς διηγήσεις τοῦ Ζορνίλλη, καὶ δὲ ἀνδρεῖος δικαστῆς (sénéchal) ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1253 ὁ ἄγιος Λοδοβίκος, ἐνασχολούμενος εἰς διχύρωσιν τῆς Σιδῶνος, ἐδέχθη ἐκεῖ πρέσβεις τοῦ κυρίου τῆς Τραπεζοῦντος, ὅστις ἐλάμβανε τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ. Ἐκδικίζον οὗτος πλούσια δῶρα καὶ ἥρχοντο ἵνα ζητήσωσιν εἰς γάμον διὰ τὸν ἡγεμόνα τῶν ἡγεμονίδα τινὰ τῆς Γαλλίας. Οἱ ἄγιος Λοδοβίκος δὲν συνωδεύετο εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἡγεμονίδος τοῦ οἰκου του, καὶ δὲ αἵτησις αὐτῇ δὲν ἔξετε λέσθη.

Ο Ἐμμανουὴλ ἀπέθανε τῷ 1263 μετὰ μακρὰν καὶ εὔτυχῃ βασιλείαν είκοσι καὶ πέντε ἔτῶν. Πατέρες τὸν διεμελιώτης τῆς μονῆς καὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Σοφίας, εἰς θελκτικὴν θέσιν παρὰ τὴν θάλασσαν ἡμίσειαν λεύγαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ φρουρίου τῆς Τραπεζοῦντος. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔξακολουθοῦσι νὰ ἐορτάζωσιν ἐκεῖ, ή δὲ εἰκὼν τοῦ Ἐμμανουὴλ κατὰ τὸ ἡμιτύπον ἐφθαρμένη φάνεται εἰσάτι ἐπὶ τῶν τειχῶν. Περίσταται χωρὶς διαδήματος ἀλλὰ μὲ τὴν κεφαλὴν περιεζωσμένην διὰ ταινίας κεκοσμημένην ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς μαργαριτῶν. Αετοὶ μονοκέφαλοι κοσμοῦσι τὸν μακρύναν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ κεῖται μέγα νομισματόσημον διαμέτρου ἔξι δακτύλων, διόπου φάνεται δ ἄγιος Εὐγένιος ἔφιππος. Η ζωγραφία αὐτὴ φάνεται σύγχρονος τοῦ Ἐμμανουὴλ, καὶ δὲ ἐπιγραφὴ τὸν τετλοφορεῖ αὐτοκράτορας τῶν Ρωμαίων.

Ανδρόνικος δὲ Β', πρωτόκος υἱὸς τοῦ Ἐμμανουὴλ ἔβασιλευσε τρία μόνον ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἀτεκνος. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γεώργιος. ὅστις ἔβασιλευσε δεκατέσσαρα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ δύναμις τῶν Σελγίουσιδῶν καὶ Μογγόλων ἦτο ἐξησθενημένη, ὁ Γεώργιος ἀπέκτησε κατὰ μικρὸν ἀνεξάρτητον κυριαρχίαν καὶ ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ ἐναντίον τῶν Τουρκομάνων ἐστρατοπεδευμένων ἐπὶ τῶν μεθορίων τοῦ κράτους του. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους αἱ προσπά-

θειαι αὖτοῦ ὅπως αὐξήσῃ τὴν δύναμιν του κατέστησαν αὐτὸν μισητὸν εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἀνωτάτους στρατιωτικοὺς, τῶν ἐποίων συνέστειλε τὰ προνόμια. Οὗτοι ἔξυφανταν τὴν ἐπιβούλην τοῦ νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὸν εἰς τίνα τῶν ἐκστρατειῶν του. Ή προδοσία αὕτη παρέδωκε τὸν Γεώργιον εἰς τοὺς τουρκομάνους αἰχμάλωτον, ὃπότε ἥλπιζε νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἐκ τῆς ἀλύσεως τοῦ ὄρους Ταυρεσίου, διόπου εἶχον ἀρχίσει νὰ σκηνώσει.

ΣΤ'

Αρεξαρτηστα τῆς Τραπεζοῦντος. — Ἐσωτερικοὶ καὶ ταραχαί. — Ιωάννης δ Β'. — Συμμάχοι μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Κωνσταντινούπολεως (1280—1297).

Ιωάννης δ Β', τρίτος υἱὸς τοῦ Ἐμμανουὴλ ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ἔτει 1280, ἥμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γεώργιου. Ή τραπεζοῦς τότε ἦτο ἐλευθέρα τῆς κυριαρχίας τῶν Μογγόλων, καὶ δὲ ἱστορία αὐτῆς λαμβάνει νέον χαρακτῆρα. Οἱ Ιωάννης ἦτο νέος καὶ ασθενής, οἱ δὲ πρῶτοι τῶν ἀριστοκρατῶν τοῦ τόπου ἥλπιζον νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὸν ὡς ὅργανον. Κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰώνα δὲ κατάστασις τῆς κοινωνίας, σχι μόνον εἰς Τραπεζοῦντα, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ἀπήτει, ὡςτε δὲ ἡγεμώνων νὰ ἔναι σύνθρωπος ἐνεργητικός. Ήτο καιρὸς, καθ' δυνόμοις δυσκόλως ἐδύναντο νὰ δεσπόζωσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, ή δὲ θηροκεία ἐπαυσεν ὑποστριζούσα τὴν πρόσκαιρον δύναμιν τῶν ἡγεμόνων. Ήτο χρεία νοὸς καὶ θελήσεως σταθερᾶς δεσπότου τίνος πρὸς παντελῆ κατάθλιψιν τῆς αὐθαδεσίας τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἀναρχικῶν κλίσεων τοῦ ὄχλου. Οἱ ἴκανοὶ καὶ δραστήριοι ἡγεμόνες δὲν εὑρίσκονται πάντοτε, ή δὲ οἰκογένεια τῶν μεγάλων Κομνηνῶν ἐλάχιστα ἀνέπτυξε τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἀρετὰς ἀπὸ τῆς βασιλείας Ιωάννου τοῦ δ Β' μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Πρέπει δημοσίως νὰ διάδοχοι αὐτοῦ περιεπλέχθησαν εἰς δυσχερεῖας, αἵτινες οὐχ ἡσσον ἐπήγαγαν ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς αὐτῶν δὲ ἐκ τῆς ἴδιας ἀνικανότητος.

Τὰ χρονικὰ τῆς βασιλείας Ιωάννου τοῦ δ Β' εἶναι λίαν συγκεχυμένα ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων, δ τίτλος δὲ οὗτος οὐδεμίαν πολιτικὴν σημασίαν εἶχεν. Εκτὸς τῶν ἐν Κωνσταντινου-

πόλει θρησκευτικῶν διχονοίων δὲν ἡρκει νὰ γίνη ἀντίζηλος τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Ή' (Παλαιολόγου). Οἱ Μιχαὴλ ἐνωθεῖς μετὰ τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας κατέτη ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ. Οἱ Ἑλληνες καὶ ὁ κλῆρος αὐτῶν ἐσυγχώρησαν τὸν Μιχαὴλ ἐκθρονίσαντα τὸν κηδεμονεύμενόν του αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Δ', καὶ ἔξορθεντα τοὺς διφθωλοὺς αὐτοῦ, πλὴν δὲν συνεχώρησαν αὐτὸν θελήσαντα ἵνα παραδεχθῇ τὸ αὐτὸ σύμβολον καὶ τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν διὰ τε τοὺς Ἑλληνας καὶ λατίνους, τοὺς δύο κλάδους τῆς μεγάλης χριστικνικῆς οἰκογενείας. Ἰσχυρά τις μερὶς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κράτους, καὶ πληθὺς Ἑλλήνων τῶν ἐκτὸς τοῦ κράτους ἐθήρευον ἵνα ἀφαιρέσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὸ διάδημα. Κατ' εὐτυχίαν τοῦ Μιχαὴλ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ δὲν συνεψώνουν διὰ τὸν διάδοχον. Οἱ Ἑλληνες τῆς Εὐρώπης εἶχον ρίψει τὰ δυματα τὸ δύο Κομνηνῶν, ἐνδὲ δεσπότου τῆς Ἡπείρου, τοῦ δ' ἐτέρου ἡγεμόνος τῆς Θεσσαλίας, ἐνῷ οἱ τῆς Ἀσίας καὶ μεγάλῃ μερὶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσεκάλουν Ἰωάννην τὸν Β' ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπως τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν δρυθοδόξων, ὃς ἄμεσος κληρονόμος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, καὶ ἥδη ἀνηγορευμένος αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων. Οἱ Μιχαὴλ ἐθεωρεῖτο ὡς σφετεριστῆς διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι ἔπαισε τοῦ νὰ ἦναι δρυθόδοξος. Οἱ Ἰωάννης ἐστερεῖτο τοῦ ἀναγκαίου πνεύματος ὅπως ὠφεληθῇ ἐκ τῆς θέσεώς του, καὶ οὐδεὶς τῶν συμβούλων αὐτοῦ δὲν ἐδύνατο νὰ παλαίσῃ κατὰ ἡγεμόνος τοσοῦτον πανούργου καὶ ἐμπείρου, διποίος ὁ Μιχαὴλ, διτις ἄριστα διπελόγιζε τοὺς κινδύνους τοὺς διποίους ἔτρεχε. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν, καθ' ἣν δ' Ἰωάννης δ' Β' ἐκηρύγθη αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων εἰς Τραπεζοῦντα, δ' ἀδελφὸς τοῦ ἀγίου Λουδοβίκου Κάρολος, βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως καὶ ὑπότελής τοῦ Πάπα, ἡπείλει νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος, ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δίκαια τοῦ Φιλίππου Κουρτεναὶ κληρονόμου τῶν λατίνων αὐτοκρατόρων τῆς Ρουμανίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν ὁ Μιχαὴλ, διτις ἔπρεπε νὰ φοβήται τὴν προδοσίαν τῶν ὑπηκόων του ὅσον τὴν ξένην εἰσβολὴν, ἐπεθύμησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ νέου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος.

Οἱ πρῶτοι πρέσβεις σταλεῖς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἐν ἔτει 1281, ἥτο δὲν ὕστεροι ιστοριογράφος Γεώργιος δ' Ἀκροπολίτης. Τὸ πρόσωπον τοῦτο δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ τὸν Ἰωάννην

ὅπως παραιτηθῇ τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ρωμαίων, καὶ ἐνώσῃ τὴν τύχην του μετὰ τῆς τοῦ Μιχαὴλ διὰ γαμικοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς οἰκογενείας τῶν Πελαιολόγων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ ἔφερε τοὺς καρποὺς τῆς. Μόλις δ' Ἀκροπολίτης εἶχε καταλάπει τὴν Τραπεζοῦντα, καὶ γενικὴ ἐπιχάρασταις διευθυνούμενη ὑπὸ ἐνὸς Ἑλληνοῦ Παπαδοπούλου ἐπέφερε τὴν πτῶσιν τῆς δεσποζόσης μερίδος. Οἱ ἐπαναστάται κατεῖχον ἐπὶ τινὰ χρόνον αἰχμάλωτον ἐν τοῖς μεγάροις αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Β', διτις δὲν ἐβράδυνεν δῆμος νὰ διαφύγῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὴν ἀρχήν. Εἶναι ἀδύνατον τὴν σήμερον νὰ ἀποδείξωμεν τὴν συνενοχὴν τῶν ἐν τοῖς πράγμασι βυζαντινῶν εἰς τὰ συμβάντα ταῦτα, ἀλλ' δ' Ἀκροπολίτης, πολιτικὸς τοσοῦτον ἄξιος ὅσον ἴστορικός, δὲν ἦτο τοιοῦτος, ὥστε νὰ διλγωρήσῃ εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ περιστάσεως δοθείσης τὰ δικαιώματα αὐτοῦ. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Τραπεζοῦντος καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἐγνόσαν, χάριν αὐτοῦ, τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνδεθῶσιν εἰς συμμαχίαν ὅπως ἐδραιώσωσιν ἀμοιβαίως τοὺς θρόνους των.

Μετά τινα χρόνον ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Παπαδοπούλου ἔφθασεν εἰς Τραπεζοῦντα νέος τις πρέσβεις. Ἰωάννης δ' Β' ἐφάνη διατεθειμένος νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην φιλίας πολιτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς μετὰ τοῦ Μιχαὴλ ἀλλ' ἐκφράζων ὅλως τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ νυμφευθῇ τὴν Εὐδοξίαν, τὴν νεωτέραν τῶν θυγατέρων τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, διεκήρυξεν ὅτι δὲν ἐδύνατο νὰ παραιτήσῃ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, τὸν διποίον ἔφερον οἱ πρόγονοι αὐτοῦ. Τὸ δύνομα τοῦ βασιλέως, τὰ πορφυρᾶ ὑποδημάτια, οἱ μανδύαι κεκομημένοι μετ' ἀετῶν καὶ ἄλλων παρασήμων τῆς ἀνωτάτης τάξεως ἦσαν φροσφιλῆ εἰς τοὺς ματαίους κατοίκους τῆς Τραπεζοῦντος. Οὐδ' η προσωπικὴ τιμὴ τοῦ Ἰωάννου, οὐδὲ η πολιτικὴ αὐτοῦ θέσις, οὐδὲ τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν νὰ παραιτηθῇ τοῦ τίτλου τοῦ αὐτοκράτορος. Αὐτὸς δ' ἦδιος δ' Μιχαὴλ ἀνεγνώρισεν ἀμέσως ὅτι δὲν ἐπρεπε νὰ σκέπτηται περὶ τούτου ἔτι δὲ σπουδαιότερον ἀπέβαινε διὰ τούτον νὰ κλείσῃ ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς Ἰδίας οἰκογενείας τὸν ἀντίζηλον του διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν ἀλλ' αἱ ὑποψίαι καὶ οἱ φόβοι, τοὺς διποίους ἢ κακὴ πίστις, ἐκανῶς γνωστὴ, τοῦ Μιχαὴλ διήγειρε παρὰ τῷ Ἰωάννῃ ἐπροξένουν προσκόμματα. Ἀλλὰ τέλος δ' Ἰωάννης ἔλαβε τοιαύτας ὑποσχέ-

τεις διὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀσφάλειαν καὶ ἐπέτυχε τοσοῦτα ἐνέχυρα τῆς εἰλικρινείας τοῦ Μιχαήλ, ὡς τε μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, δικου ἐτελέσθη ὁ μετὰ τῆς Εὐδοξίας γάμος αὐτοῦ κατὰ τὸν μῆνα σεπτέμβριον τοῦ ἔτους 1282.

Ἡ παραδοχὴ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου ἐδειξε πατερινῶς τὴν παιδικὴν ὑπερηφάνειαν τῶν Ἐλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ ἥρδιουργία, ἡ πειθὼ καὶ ἡ ἐκφόβισις ἐχρησίμευσαν, ὅπως ἀναγκάσωσι τὸν νέον αὐτοκράτορα νὰ παραιτησθῇ τὰ πορφυρὰ ὑποδημάτια καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν μανδύαν. Ἡ μνήμη τοῦ Ἰωάννου Δασκάρεως, οὗτινος εἶχεν ἔξορύζει τοὺς δρθαλμοὺς, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ συναινέσῃ εἰς τὸ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν μέλλοντα πενθερόν του μετὰ μελανῶν ὑποδηματίων καὶ ἐν στολῇ ἀπλοῦ δεσπότου (α) τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς. Ωθησε τὰς παραχωρήσεις ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς τε νὰ μὴ ἀναλάβῃ τὰ αὐτοκρατορικὰ παράσημα, εἰ μὴ μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου του. Πιθανῶς τότε ὁ ἡγεμὼν τῆς Τραπεζοῦντος ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς, ἀντὶ νὰ ἔχακολουθήσῃ νὰ ὀνομάζεται αὐτοκράτωρ^{τῶν} Ρώμαίων. Μέχρι τῆς σήμερον φαίνονται αἱ εἰκόνες τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Εὐδοξίας τῆς αὐτοκρατορίσσης ὑπὸ τὸν πρόναον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης. Ἐν τῇ τοιχογραφίᾳ ταύτη διαμένουσι τοῦ πρώτου κοσμεῖται διὰ μονοκεφάλων ἀετῶν, τῆς δὲ Εὐδοξίας διὰ δικεφάλων, καὶ εἴναι πιθανὸν, ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη ἐκολάκευε ζωηρῶς τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· δυστυχεῖς ἡγεμόνες καὶ δυστυχής λαός!

Καθ' ὃν χρόνον Ἰωάννης ὁ Β' ἦτο ἀπὸν τῆς Τραπεζοῦντος, ὁ Δαυΐδ, βασιλεὺς τῆς Ἰερούσαλης εἰσέβαλεν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν πρωτεύουσαν· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις ἐναυάγησε. Ἐτεροὶ κίνδυνοι ἐτάραξαν τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωάννου μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ. Γεώργιος δὲ ἀδελφὸς καὶ προκάτοχος αὐτοῦ, ἐλευθερωθεὶς ἀπὸ τοὺς Τουρκομάνους, εὗρε μεταξὺ τῶν δυσαρεστημένων εὐγενῶν μερίδια τινα ὑποστρίξασαν τὰς προσπαθείας αὐτοῦ, ὅπως ἀναβῇ πάλιν τὸν θρόνον. Οἱ διπάδοι αὐτοῦ ἐνικήθησαν, καὶ

αὐτὸς δὲ ἴδιος ἐγένετο αἰχμάλωτος, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ καὶ ἔξασφαλίσῃ τὴν δημοσίαν ἡσυχίαν, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ τηρήσῃ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, χωρὶς ὅμως νὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ συμμετάσχῃ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων.

Νέα τις στάσις μετέβαλεν ἐπὶ πλέον τὰς τύχας τοῦ Ἰωάννου. Ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Θεοδώρα, θυγάτηρ τοῦ Ἐμμανουὴλ Α' καὶ τῆς Ρουσαδάνης, ἡγεμονὶς τῆς Ἰερούσαλης, ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον, νομίσματα κοπέντα εἰς τὸ ὄνομά της καὶ φέροντα τὴν εἰκόνα αὐτῆς μαρτυροῦσιν ὅτι αὕτη ἀνεγνωρίσθη κυρίαρχος τῆς αὐτοκρατορίας, πλὴν ἀγνοοῦμεν πῶς ἐπέτυχε τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ πόσον χρόνον ἐκράτησεν αὐτὴν, καὶ πῶς τὴν ἀπώλεσε. Γινώσκομεν ὅτι δὲ Ἰωάννης ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον του καὶ τὴν πρωτεύουσάν του. Ἀπέθανε δὲ, ἐν ἔτει 1297, εἰς τὸ φρούριον Λίμνια, βασιλεύσας δέκα καὶ ὅκτω ἔτη, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ μετακομισθὲν εἰς Τραπεζοῦντα, ἐτάφη ἐν τῇ μητροπόλει, ἐκκλησίᾳ τῆς Χρυσοκεφάλου Παναγίας Κατέλιπε δὲ δύο υἱοὺς Ἀλέξιον τὸν Β' καὶ Μιχαήλ.

Ἄγνοοῦνται μὲν τὰ αἰτια τῶν ἀδιαλείπτων ἐπωτερικῶν ταρχῶν τῆς αὐλῆς καὶ τῶν συνεχῶν πολέμων τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος, πλὴν εἴναι φανερὰ τὰ ἀποτελέσματα. Ἐν τούτων τῶν ἀποτελεσμάτων ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Β', ἡ ἀπώλεια τῆς ἐκτεταμένης καὶ πλουσίας ἐπαρχίας τῶν Χαλύβων, τῆς δοπίας τὸ ἐδαφος εἴναι τοσοῦτον γόνιμον εἰς μέταλλα, ὡς τε οἱ κάτοικοι, αὐτῆς, σκαλίζοντες τὴν γῆν, ἀνακαλύπτουσιν ἵκανὴν ποσότητα σιδήρου καθαροῦ πρὸς ἐμπορείαν. Οἱ Τουρκομάνοι ἡρήμωσαν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ ἔξεβαλον σχεδὸν ὅλους τοὺς ἀρχαίους κατοίκους, ὅπως καταστήσωσι τὸν τόπον ἐπιτήδειον εἰς βοσκὴν χρησιμεύουσαν εἰς διαμονὴν τῶν νομαδικῶν αὐτῶν φύλων.

Ἰωάννης δὲ Β' ἀπέκτησε φήμην μεταξὺ τῶν ἔθνῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης τὰ μέγιστα ὑπερβεβίουσαν τὴν πραγματικὴν αὐτοῦ δύναμιν. 'Ο πομπώδης τίτλος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος ἔρριπτε κάλυμμα ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας του, καὶ ἡ ἀπόστασις ἔκρυπτε τὴν μικρὰν ἔκτασιν τῶν κτήσεών του ὅπισθεν τῆς μακρᾶς γραμμῆς τῶν ὑπὸ τὸ σκηπτρόν του κειμένων μερῶν. 'Ο πάπας Νικόλαος δὲ Ἅ' προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ συμμετάσχῃ τῆς σταυροφορίας τῆς ὁρισμένης

(α) Εἴναι γνωστὸν ὅτι δὲ τίλος τοῦ δεσπότου ἀπεδίδετο εἰς τοὺς μεγάλους λειτουργοὺς τῆς Ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας· ὑπῆρχεν δὲ δεσπότης τῆς Ἰπείρου, δὲ δεσπότης τῆς Λακωνίας κτλ.

πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Πτολεμαῖδος. Ἡ αὐτοῦ Ἀγίδης ἐκολακέύετο ὅτι δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Τραπεζοῦντος θὰ ἡκολουθεῖτο εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Χάνου. Μογγόλου τῆς Ταυρίδος, καὶ ὑφ' ὅλων τῶν χριστιανῶν ἥγευσιν τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ τῆς Γεωργίας μέχρι τῆς Ἀρμενίας καὶ Κιλικίας. Ἡ πρόσκλησις αὕτη ἔμεινε καὶ ἐπρεπεῖ νὰ μείνῃ ἄνευ ἀποτελέσματος. Καὶ αὐτὸς δὲ Ἰωάννης ἀνείχει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς προτροπὰς τοῦ ῥωμαίου ποντίφικος, ἵνα λίαν ἡσχολημένος ἐπαγρυπνῶν ἐπὶ τῶν φρτιῶν τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ καὶ ἀποκρύψων τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Τουρκομάνων τῆς μεγάλης ὁρδῆς τῶν μελαχῶν προβάτων, ἢ ὡςτε νὰ σκέπτηται νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἴπποτῶν τῶν πολεμούντων ἐν Παχλαιστίνῃ.

(Ἐπετει ἡ συνέχεια)

πίγκου· πλησίον δὲ τῆς Ἀρτούστας διασώζονται νῦν ἐρείπια τίνα, ἔνθα δὲ Π. Α. Π. θέτει τὴν κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀκμάζουσαν πόλιν Θευνίκον, περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς δούλιας ὑπὸ Ἰσαήμι διηγεῖται, ὅχι διλύγα (1), καὶ διο ποὺ νῦν ἐκκλησίαι ἀρχαιότυποι φάνονται.

Πρὸ τοῦ Παπίγκου ἀπαντᾶ τις ἐκ Μαναδεύδριου ἀναχωρῶν μετὰ μίαν περίου ὥραν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ δροπεδίου τὰ ἄνω Σουδενᾶ καὶ ἐντεῦθεν μετὰ ἐν τέταρτον τὰ κάτω Σουδενᾶ, πέραν δὲ τούτων βορειοδυτικὰ μάλιστα τοῦ πρώτου τὸ Τσερβάρι. Καὶ τὰ τρία ταῦτα χωρία δικαίως ἀνθαμιλλῶνται πρὸς τὰ τῆς δευτέρας τάξεως διάτε τὴν παιδείαν καὶ τὸν καλῶς ἐννοούμενον πολιτισμόν. Τὸ πρώτον ἵνε ἡ πατρὶς τοῦ γνωστοῦ καὶ περὶ τὸν ἔλληνα λόγον δεξιωτάτου τῶν παλαιῶν διδασκάλων τῆς προγενεστέρας γενεᾶς Νεοφύτου Δούκα, τὸ δὲ τελευταῖον τοῦ εἰς Ἰωάννινα συστήσαντος διὰ τοὺς πτωχοὺς ἀξιόλογον φαρπακεῖον καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα εὐεργετήσαντος τὴν πατρίδα δοιδίμου Κ. Γούνκρη.

Ἀπὸ Κάτω Σουδενᾶ μετὰ δύο περίου ὥρας φθάνομεν εἰς Βελλᾶ, νῦν μοναστήριον κείμενον κάτωθεν τοῦ Ζαχγοριακοῦ δροπεδίου μεταξὺ λόφου τίνος καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ (Θύαμις)· περὶ τοὺς ἐκεῖ δὲ πλησίον κείμενους λόφους ἀπαντᾶ τις οὐκ διλύγα μεσαιωνικὰ ἐρείπια· δὲ κατὰ τὴν δεκάτην δύδοντη ἐκατονταρχίδα ζήσας γεωγράφος Μελέτιος ἀναφέρει ἐνταῦθα μικράν τινα κώμην, ἥς, φαίνεται, οἱ κάτοικοι μετὰ ταῦτα διεσπάροσαν καὶ καθὰ νῦν μανθάνομεν ἐκ παραδόσεως ἀπετέλεσαν τὰ ἄνω Σουδενᾶ. Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς, ἥτις μέχρι μὲν τοῦ 1833 διετηρεῖτο ὡς τοιαύτη, ὕστερον δὲ εἰς ἀρχιεπισκοπὴν προύσθιάσθη καὶ μετὰ ταῦτα συνεχωνεύθη τῇ τῶν Ἰωάννινων μητροπόλει, τέλος δ' ἐπ' ἐσχάτων ἀπετέλεσε καὶ νῦν ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Κονίτσης ἰδίαν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἐρείπιων, διο πάνευρέθησαν καὶ ἀγάλματα κολοσσαῖα (2) εἰκάζεται ὅτι ἔκειτο ἐνταῦθα ἀρχαία τις πόλις ἀκμάζουσα ἐπὶ Βυζαντινῶν, οἱ κάτοικοι τῆς δούλιας, τίς οἶδε τίνων αἰτίων ἐνεκα μετόκησαν κατά τινα σωζομένην παράδοσιν εἰς Ἰωάννινα. Τίς ή πόλις αὕτη; δ Ρουκενβίλλε εἰς τὰ ὑπὸ Προκοπίου λεγόμενα περὶ Εύροις καὶ Φωτικῆς (3) στηριζόμενος παρεδέχθη ὅτι

(1) Χρονογρ. Τόμ. Β'. σελ. 141.

(2) Ρουκενβίλλε, Voyage d. I. Grèce I, σελ. 339.

(3) Προκ. Ιουστ. κτισμ. βιβλ. Δ, 1.

ΠΕΡΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ. (1)

Τῶν μέχρι τούδε μνημονευθέντων χωρίων τὰ πλείω ἀπετέλουν πρό τινων ἐκατονταετηρίδων τὸ Ζαχγόριον, καὶ τυπὸ εξηγεῖται, διότι τὰ χωρία ταῦτα κείνται ἀληθῶς περὶ τὸ Μιτσκέλι καὶ πέραν αὐτοῦ. μετὰ δὲ τὴν εἰς τοὺς Τούρκους ὑποταγὴν τῆς Ἡπείρου ἐφέροντο μερικῶτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Βοϊνίκον (2). Ἀλλὰ καὶ τὰ ίδιαίτερα ὄντα ματα, ὡς σήμερον φέρονται, ἵνε κατά τι διάφορα τῶν παλαιῶν, ἡ δὲ τοποθεσία αὐτῶν μετεβλήθη, καὶ μόλις νῦν διλύγιστα ἐρείπια φαίνονται πλησίον κείμενα τῶν ἀντικαταστηθέντων χωρίων. Σημειωτέον δὲ πρὸς τούτους ὅτι καὶ τῶν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ κατὰ Προκόπιον ἐν Ἡπείρῳ κτισμάτων ἐνεκα τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων ποῦ μὲν καὶ ἔχην σώζονται καὶ ἐν Ζαχγορίῳ, ποῦ δὲ μόνον τὰ δνόματα (καστρί. καστέλ.) εἰς τὰς διλύγιας ταῦτας παρατηρήσεις ἀρκούμενοι περὶ τοῦ κυρίως Ζαχγορίου ἃς στρέψωμεν ἡδη τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὸ δυτικώτερον μέρος αὐτοῦ, διότιν δυνάμεθα μετὰ ταῦτα νὰ δώσωμεν εὐκολώτερον πέρας εἰς τὴν ἐκδρομὴν ἡμῶν.

Ολὰ σχεδὸν τὰ χωρία ταῦτα συγκαταλεγομένων καὶ τινῶν ἄλλων ἀγηκόντων νῦν εἰς τὴν τῆς Κονίτσης περιοχὴν ἀπετέλουν κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην ἐκατονταετηρίδα ἵδιον τμῆμα φέρον τὸ ὄνομα τῆς ἐπισημοτέρας κωμοπόλεως Πα-

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδ. 73.

(2) Χρονογρ. Ἡπείρ. Π. Α. Π. Τόμ. Β'. σελ. 33. 55.